

Петко Тодоров

Певец

Отколе мъглива октомврийска зора занича през облепения с книга прозорец; в стаята бе светло, но Стоян се още не вдига. Той се спотайва в себе си, дърпа чергата и завит презглава, иска да се накара да заспи – да спи, да спи: да се не пробуди никога. И колкото повече желай да смири умът си, да задуши всичко в душа си, толкова повече мислите му се проявяват, редят се една след друга и не му дават мира в легло. Обърне се на тая страна, на оная, затвори очи – сякаш нещо е пламнало в него и не му дава място да си намери...

Стоян цяла нощ се канеше да остане, да пролежи днес в легло. Никого да не срещне, никому дума да не продума. Па нека и тя сама да знае – сърце тъй лесно се не превръща... Ала колкото се разсъмва, толкова повече нещо го човърка и него го не съдържа вече.

Нерешително най-сетне надига се той, огледа се наокол из тясната стая, па инстинктивно отви настрана бялата черга и се изправи на крака. Тишина е увиснала в къщи. И в тая тишина като да се спотайва нещо тъжовно. Той потри уморени очи и загорялото му лице просветна; вдигна ръка, засука руси що наболи мустаци, които засенят розовите му тесни устни, и неприветливо погледа през прозореца на припадающия от балканските чуки и рътлини ден.

– Днес всичко ще се свърши – бавно се провря мисъл през умът му и той несъзнателно усети болезнено да се свика сърцето му. Стоян се задъхва, сякаш ли го души нещо, ниските почернели греди над него сякаш го потискват, смазват. Исква му се тъй да има някак край-колай да се отпусне на вятъра, на някоя хала, па да го влачи – да го влачи зад краищата на света, – той да се остави, да се унесе: да не мисли...

Машинално той бутна врати и излезе на чардака. Отпреде му глухо се бе смълчало сякаш още сънливото село; тук-таме през плетищата се надига купа сено, под стрехите дремливи отпуснали глави овце, под някой сушина крава лениво преживя и с вкаменели очи гледа, гледа, а не види... Стоян усети, сякаш се връща отнегде към село и всичко тук му е странно, чуждо – той е сам. Той се не решава да се покаже навън, необясним страх го е обзел, като да предчувства, че ще го срещне, ще го види, ще му каже нещо някой, което сърце му не може понесе...

– А сега накъде? – гаче го пита някой.

– У тях? – си помисли той и изведнъж трепва. – Не съм изгубил ума... не съм луд... как ще я погледна? Всички ще се зачудят що ща!...

И празнотата взе да го измъчва; той иска да улови нещо, да работи, но сам не знае какво да захване. Много бе накупяло в душа му, много се бе набрало – искаше му се нещо да викне, да приказва, да не млъкне.

Ала като че ли думите му се разтопяват в устата, а в къщи му бе тъй тъжно, вече го не сдържа.

Стоян се обърна настрана: над натрупаната в кошето храстина зърна хвърлени кривака и торбата: „Да изкарам овцете – му мина през ума. – Ми днес нали е неделя? – пришепна му друг глас отвътре... – Та какво от това? – се помъчи да отговори на себе си той. – Гдето ще стоя празен... барим по рътлината с овцете... Други няма и да търся, ще изкарам само нашите...“

И без да мисли повече, той бързо се връща вътре, извади пита хляб, тикна я в торба, па се доближи до полицата над прозореца, взе си свирката и като я запъхна на пояс, се спусна по стълбите долу, на двора.

– Овцете ли ще изкарваш? – го срещна баба му, която се кандилкаше към къщи с пълна пола трески.

Той се приближи до кошарата, изви инстинктивно глава и широко погледна към ниското, оловено небо, което се продигаше малко по малко.

– Какво да правя?... Гдето ще стоя празен, ще изкарам овцете... – додаде глухо той и отвори малките баскияни врати.

Чевърсто вакли овце разтърсиха вълнястите си руна из двора и една след друга се забутаха към портата. Стоян ги подкара напред по тесния път, който се провира между ниските, затрънени плетища. Тъжовно са запустели градини, дворове, къщи – никой се нигде не мярка, сякаш сдървеното небо е прихлупило под своя саван живота. Овчаря лениво повлича кривакът си и като да не смее очи да повдигне. От две страни гаче ли го следят домовете. Заклещен всред тия тесни стени, той се задъхва – бързо по-скоро да се изхули на свобода, сам...

И като насън той дочу:

– Добро утро, Стоене!

Вдигна глава и съгледа отдясно една попрекарала жена, запасала червен колан, уловила в лява ръка късия си сукман, наведена, му се усмихва дяволито.

– Где си тъй подкарал овцете? – продължава тя. – Днес нали е неделя?

А в гласа ѝ звучи нещо насмешливо, което невидимо и двамата съединява – те се разбират. Но Стоян като да остава глух към нейните думи.

– Дал бог добро – отвърна сурово той, без да се спира.

Та отново се загледа в овцете, които вървят с наведени глави една зад друга, а след себе си като да влачат и него. Ту една се затече, ту

друга разтърси руно: надигне се всред равната повърхнина на гърбовете им и пак минутно се изгуби, като лека вълна всред тихия вир. Сякаш очи му се премрежили и той несъзнателно маха назад-напред кривака.

Стоян възви към края и на завоя пред Тошкови порти му се мярват две момичета, които весело разговарят.

– Яли Стоян!... – се сбутаха те засмени и впериха любопитни, изпитателни очи в него.

Той бавно вдигна поглед към тях и без да продума, сякаш тъгата, която се таеше в очите му, смрази игривия смях, що заливаше младите лица. Те остана в недоумение.

Всички го гледат – усеща той, излязвайки от село, – всички знаят. Но никой не вижда как той се мъчи, каква широка рана е цъфнала в душа му... Па и той може ли изказа всичко туй, което се набира в гърди му?... Има ли приказки?... Толкова приказки?...

Като че ли целият свят бе потънал – потоп от тъга бе го удавил. Стоян стои далеч от всички, защото всички го отделят някак настрана и всички са вперили очи в него.

Той вече нищо не желае, нищо не милее, от всичко му изстина сърце.

Крачейки подир овцете, които вървят нагоре по стръмния път, що се издига по гърбът на рътлината, нему се иска да върви, да върви по тоя път, да се не спира...

Пред очите му се открива ширине: напред безредно разхвърляни чуки и бърда, които тънко е постлала със своята тъмнозелена покривка зимнината. Почернелите балкански върхове, които задънят простора, са завили мъгливи си чалми и тук-таме по рамене им се хванал първия сняг. Татък се черней оголялата гора, която плахо се огледва в мъртвите води на реката, що се провира като змия под рътлината. Нигде се не мярка жива душа.

Сякаш ли тъгата му е хвърлила своята сянка в природата и всичко унило, повяхло... Той се подпря на кривака си и изпод лоб загледа овцете, които се пръскат по поляната.

И някаква струя като да се излива от душа му и широко, широко се разлива, съединява се с всичко наокол.

– Сега тя вече – му минава през ум – ще се... се венчава... – И като че ли нещо изтръгват – изтръгват сърце от гърди му... Той е далеч, далеч в други мир: между тревата и горите, които му шептят нещо таинствено, и Стоян се сродява с тях – едно непонятно чувство го обладава.

И малко по малко като че ли туй, което го мъчи, се разтопява в

гърди му и пластично, живо се залюлява нещо в него. Някаква странна вяра и сила се пробуждат в душа му...

Стоян не вярва, глава му го не побира: тя, неговата Райка, се венчава днес... Той напряга въображението си, сили се да си я представи до Никола – булка – и не може... Пред него възкръсва все онзи мил образ: заруменели бели бузи, свенливо навела малки очи, които замъглява нещо магическо, таинствено... Па сякаш вижда – не слуша, а вижда как розови й устни шептят: „От тебе не ме е страх... не ме е страх, Стояне...“

И той като да среща в таз минута онзи смел и спокоен поглед: нещо се повдига в него и той цял потъва в душа си.

Стоян се унася. Той си спомня: тъмна нощ – той и тя, само двамата се връщат от долни край от седенки... И вървят из заспалото село: вървят и мълчат – нещо гори в душа му, мъчи го, но той е щастлив, и как щастлив!... Вместо да пуща като други път шеги, да се кикоти, да се смее, сега нещо таинствено го е смирило: той дори дума не продумва... Ала той я усещаше – усещаше нейното дъхане, всяко нейно движение и му бе приятно... Те двамата, като вълшебни някакви самодиви, преминаха бръвта и той внимателно гледа как по сребристите води на гладката река пълната луна бе отхвърлила сенките им... Кога се скриха изпод увисналите клони на върбите, като да ги възпря нещо, доближи ги и той потрепера... Мрак обви умът му, очи му повлажняха, сякаш ли се от дъно душа му разтърси, и забравен, той обви снажна мускуляста ръка окол кършната й снага... Тя се отпусна... „От тебе не ме е страх... не ме е страх, Стояне...“

И в тоя миг като че ли се събори всичко, що ги делеше – те се сближиха до живот...

На сутринта Стоян я причаква край кладенеца...

И тя бе негова – негова до вчера. Цяло село, по хора, по седенки за сгодени ги смятаха.

– Сега тя се е венчала вече... – му пресече ума като светкавица мисъл и зад сянката на тази мисъл сякаш потънаха всички възпоменания.

Насреща, от пазвата на Балкана, се изтъркули бледавето есенно слънце, надникна през облаци и през зъби, като мащеха, се усмихна на задрямалата земя. Няколко треперливи лъчи се завъртяха по висините и един тесен слънчев пост съедини рътлината с плещите на планината...

Като че ли животворното слънце го ободри, проясни се душата му и той трескаво закричи напред.

Стоян се загледа в слънчевия светлик, който продигаше небото, и

сякаш се откриват пред него нови хоризонти, нови простори...

– Изгрей... изгрей, ясно слънце! – премина през ума му нечаяно.

И в душа му напъна нещо; нещо пластично се повдигна, залюля в гръди му и в главата му сякаш бягат някакви странни образи и мисли, които се губят несхватаемо една зад друга. Нему се иска да викне, да приказва, да лети, да маха с ръце на воля, но той не може да захване: езика му се сплита, нещо не му достига, думи му не идат...

Той си повтори: „Изгрей, изгрей, ясно слънце!“ – и като да се отвори друг простор в ума му. Стоян несъзнателно зарежда: „Изгрей, постопли ме... – Па мислите му го отвличат нататък и сякаш нещо само додава: – Че е хладно мойто сърце, изгрей, съживи го.“

И една сила му отвори уста, той викна, колкото му глас държи:

Изгрей, изгрей, ясно слънце,
изгрей постопли ме,
че е хладно мойто сърце,
изгрей, съживи го.

Тия думи като да се откъртват от сърце му, изплават из тихите вълни на песента и широко-широко се разливат...

* * *

Всичко се е притаило наокол, сякаш се е вслушало в тъжовната песен на овчаря, която ту прелей и повлече със себе си мъки и неволи, ту пък незабелязано се стихне и изгуби зад някой тънка нота...

Вятъра забушува из оголелите дървеса, нягде далеч се обажда осиротялата птичка и някак издалеч-издалеч се понася песента...

Сякаш Стоян потъва дълбоко, дълбоко в тая природа, ума му смразява хладния дъх на есента и той сам не знае как върви слово подир слово из уста му и все по-сърдечно, по-печално се извива гласа му:

Страшно то се в гръд превива,
няма лек от билки,
денем ношем не заспива,
от скръб ще изсъхне...

И песента му се подема наокол: засумтява Балкана, заплаква гората, зашущуква тревата и сякаш в тихия меланхоличен напев се слива гласа на цялата природа.

Стоян сякаш се пробужда в нов мир и всичко край него става,

повдига се – той смътно вижда унилия образ на тая природа, която е притаила дъх, свила се е в душата си и безропотно се унася в зимния си сън...

„Райка се жени... Аз пея...“ – му сякаш пришепва нещо и той смътно съзнава – да мълчи, да жалей...

Ала той не можеше да се надвий, да се изтръгне от тая могъща сила, която го бе зашеметила, и той живееше с цялата околност. В песента му имаше нещо живо, вълшебно, което го унася, издига към бога; нещо, което трептеше във всеки пожълтял лист, в осланената тревица, в бледото слънце, в мъгливото небе...

И Стоян все по-сърдечно извива:

Нямам глас да заплача,
съззи да пролея,
само с вятра и гората,
с тревата ще пея...

В думите си той като да заживява и някаква сладка мъка се разлива из душата му. Нещо като да се издига в гърди му и тъгата дълбоко, дълбоко пада...

Той нечаяно спря, огледа се: всичко наокол се притаило. Вятъра появява пожълтелите листа, те се повдигат нерешително, прошумоляват и безнадеждно капят. И в тяхното шумолене звучи нещо унило и тайнствено като песен без слова, като неясно възпоменание за блажени дни...

Стоян прекрачи напред, доближи се до дъба, удари гръб о вековното дърво, па инстинктивно изтегли свирка из пояс...

Изведнъж заплака, зарида свирката и отново в един глас Балкана, гората, тревата подеха:

Изгрей, изгрей, ясно слънце...

Той се унесе и в своите мъчения като да усещаше някакво наслаждение...

КРАЙ

Източник: Словото

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7494>]